

РОЗДІЛ ІХ. КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА; ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 343.13:343.98

DOI <https://doi.org/10.26661/2616-9444-2020-2-22>

Експерт з питань права у кримінальному провадженні: теоретичні аспекти новації

Нестеренко С. Д.

*Київський науково-дослідний інститут судових експертиз
Міністерства юстиції України,
вул. Смоленська, 6, Київ, Україна
snprok04@ukr.net*

Стулов О. О.

*Київський науково-дослідний інститут судових експертиз
Міністерства юстиції України,
вул. Смоленська, 6, Київ, Україна
stulov@online.ua*

Ключові слова:

*кримінальний процес, експерт,
судовий експерт, експерт
з питань права, судово-екс-
пертна діяльність.*

У статті авторами досліджено наявність соціального запиту і практичних потреб для запровадження в Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – Кодексі) нового правового інституту – експерта з питань права. Встановлено, що подібні зміни тривалий час обговорювалися правниками в ході реформування цивільного та господарського процесуального законодавства, де врешті і знайшли своє втілення.

Нині в науковому юридичному середовищі обговорюють пропозицію народного депутата України І.П. Фріса (авторський колектив: Фріс І.П., Хавронюк М.І., Фріс П.Л.), який вніс до Верховної Ради України законопроект № 2741 «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо проведення експертизи з питань права» (далі – законопроект № 2741). В результаті дослідження встановлено, що його розробники не прийняли до уваги низку об'єктивних причин, чинних спеціальних законів, які поки що перешкоджають запровадженню у КПК подібних «новацій».

Зроблено висновок про порушення в разі прийняття вказаного законопроекту низки чинних законів і підзаконних нормативно-правових актів, зокрема ст. 1 КПК щодо завдань кримінального процесу; ч. 2 ст. 3 КПК про те, що інші терміни, які вживаються у цьому Кодексі, визначаються спеціальними нормами у цьому Кодексі та інших законах України; положень ст. 102 КПК щодо змісту висновку експерта; закріплену у ч. 3 ст. 7 Закону України «Про судову експертизу» імперативну норму, згідно якої судово-експертна діяльність, пов'язана з проведенням криміналістичних експертиз, здійснюється виключно державними спеціалізованими установами, а не приватними експертами, приватними експертними організаціями, вищими юридичними навчальними закладами (юридичними факультетами) тощо.

Також розробниками законопроекту № 2741 не були враховані положення ст. 2 Закону України «Про судову експертизу» (далі –

Закону), згідно з якими законодавство України про судову експертизу складається із цього Закону та інших нормативно-правових актів. Перелік проблем, які виникнуть із впровадженням інституту експерта з питань права та відповідної експертизи, можна продовжити. Загалом для запровадження інституту експерта з питань права у Кримінальному процесуальному кодексі України відсутні правові підстави, соціальний запит і практична необхідність.

Legal expert in criminal proceedings: theoretical aspects of innovation

Nesterenko S. D.

*Kyiv Scientific Research Institute of Forensic Expertise
of the Ministry of Justice of Ukraine,
Smolenska str., 6, Kyiv, Ukraine
snprok04@ukr.net*

Stulov O. O.

*Kyiv Scientific Research Institute of Forensic Expertise
of the Ministry of Justice of Ukraine,
Smolenska str., 6, Kyiv, Ukraine
stulov@online.ua*

Key words:

criminal process, expert, forensic expert, legal expert, forensic expert activity.

In the article the authors deal with the existence of a social request and practical needs for the introduction of a new legal institution in the Criminal Procedure Code of Ukraine, that is an expert on legal issues. It was underlined that it have been discussed such changes for a long time during the reform of civil and economic procedural legislation, where they ultimately found its implementation. Currently, the proposal of the People's Deputy of Ukraine Fris I.P. is being discussed in the scientific law society (Authors: Fris I.P., Khavroniuk M.I., Fris P.L.).

They introduced into the Verkhovna Rada of Ukraine the Draft Law № 2741 "On amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine and the Code of Ukraine on administrative offenses regarding conducting an examination on legal issues" (hereinafter referred to as the Draft Law № 2741). As a result of the study, it was established that its drafters did not take into account a number of objective reasons, most importantly the existing special laws that so far prevent the introduction of such "innovations" in the Criminal Procedure Code.

It is concluded that in case of adoption of the said Draft Law, a number of existing laws and by-laws and regulations are violated, in particular: Article 1 of the CPC regarding the objectives of the criminal process; Part 2 of Article 3 of the CPC stating that other terms used in this Code are determined by special rules in this Code and other laws of Ukraine; provisions of Article 102 of the CPC regarding the content of the expert opinion; imperative norm enshrined in Part 3 of Article 7 of the Law of Ukraine "On Forensic Expertise", according to which forensic activities related to forensic examinations are carried out exclusively by state specialized institutions, and not by private experts, private expert organizations, higher legal education institutions (law faculties) etc.

The developers of the Draft Law № 2741 also did not take into account the provisions of Article 2 of the Law of Ukraine "On Forensic Expertise", according to which the legislation of Ukraine on forensic examination

consists of this Law and other regulatory legal acts. The list of problems that will arise with the use of an institute of an expert on legal issues and relevant examination can be continued. Conclusion: there are no legal grounds, social demand and practical necessity for the establishment of the institute of a legal expert in the Criminal Procedure Code of Ukraine.

Вступ. Проблематику статусу судового експерта як учасника кримінального провадження у свій час досліджували такі відомі науковці як В.Д. Арсеньєв, К.К. Абакіров, Л.Є. Владимиров, А.І. Вінберг, Ю.М. Грошевий, Н.І. Клименко, В.В. Коваленко, В.Д. Спасович і багато інших.

Не менш відомі вчені досліджували і продовжують дослідження статусу судового експерта в інших видах проваджень. Адже 15 грудня 2020 року виповниться уже три роки з часу набуття чинності численними змінами у вітчизняному процесуальному законодавстві, в тому числі у цивільному і господарському процесуальному законодавстві.

«Реформа процесуального законодавства торкнулася фактично всіх інститутів цивільного процесу, а в окремих випадках запровадила низку нових, які досі були не відомими і зустрічалися здебільшого на шпальтах наукових видань із проблем компаративістики, де аналізувався іноземний досвід і можливості його рецепції. Однією з новел ЦПК України та й власне інших процесуальних кодексів, яка стосується не тільки суду чи сторін процесу, але і опосередковано правників-теоретиків, є експерт з питань права» [1]. Законодавчі новації негайно викликали жваву дискусію серед науковців і практиків з діапазоном аргументів від «а яка необхідність, не потрібно» до «чому ні, чому не так?», яка далека до завершення.

Зазначимо, що подібне новаторство до останнього часу чинний Кримінальний процесуальний кодекс України [2] (далі – КПК) благополучно оминав. Але 15 січня 2020 року на офіційному веб-сайті Верховної Ради України під № 2741 опубліковано внесений народним депутатом України І.П. Фрісом законопроект «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо проведення експертизи з питань права» [3] (далі – законопроект № 2741), підготовлений у співавторстві з двома докторами юридичних наук, професорами, відомими фахівцями в галузі права.

Враховуючи очевидний прогресивізм ідеї про запровадження у кримінальному процесуальному і адміністративному законодавстві правового інституту експерта з питань права, залишаючи на потім питання щодо критеріїв оцінки «визнаності» експертів з питань права і доцільності внесення змін до Кодексу України про адміністра-

тивні правопорушення (далі – КУАП), вважаємо за необхідне насамперед дослідити доцільність і правомірність подібного «вторгнення» у сферу дії КПК і водночас у сферу судової експертизи.

Метою статті є дослідження обґрунтованості, наявності соціального запиту і практичної необхідності внесення змін до чинного КПК України щодо впровадження інституту експерта з питань права і проведення експертизи з питань права у кримінальному провадженні.

Виклад основного матеріалу. Законопроект № 2749 передбачається внести до чинного КПК такі зміни: 1) доповнити п. 25 ч. 1 ст. 3 після слова «експерт» словами «експерт з питань права»; 2) друге речення ч. 1 ст. 242 виключити; 3) доповнити ст. 242-1 таким змістом:

Стаття 242-1. Експерт з питань права

1. Як експерт з питань права може бути залучена особа, яка має науковий ступінь доктора юридичних наук або атестата професора та є визнаним фахівцем у галузі права. Рішення про допуск до участі у справі експерта з питань права та долучення його висновку до матеріалів справи ухвалюється судом за клопотанням сторони кримінального провадження, потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, або з власної ініціативи.

2. Експерт з питань права зобов'язаний надати обґрунтований та об'єктивний письмовий висновок на поставлені йому питання; з'явитися до суду за його викликом; роз'яснити свій висновок і відповідати на поставлені судом питання. За відсутності заперечень учасників кримінального провадження експерт з питань права може брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції.

3. Експерт з питань права має право знати мету свого виклику до суду; відмовитися від участі у судовому провадженні, якщо він не володіє відповідними знаннями; на оплату послуг і на компенсацію витрат, пов'язаних із викликом до суду.

4. Експерт з питань права не має права передоручати проведення експертизи іншій особі».

Після ознайомлення із запропонованим текстом нової ст. 242-1 КПК відразу виникає думка щодо зайвості її частини четвертої, оскільки з урахуванням вимог юридичної техніки (щодо стислості і чіткості формулювання тексту проекту нормативно-правового акта) її частину другу можна було викласти таким чином: «2. Експерт з питань

права зобов'язаний особисто провести експертизу (експертне дослідження): ...» і далі за текстом. У такому випадку частина четверта цієї статті неодмінно виявиться зайвою. Це ознака того, що пропозиції авторів-розробників готувалися поспіхом, без належного опрацювання змісту і тексту вказаної новації.

У Пояснювальній записці до законопроекту № 2741 [4] зазначено, що хоча ст. 242 КПК України не допускається проведення експертизи для з'ясування питань права, проблемні питання права виникають практично у будь-якому кримінальному провадженні. Насамперед йдеться про кримінально-правову кваліфікацію, правила здійснення якої не урегульовані ні в Кримінальному, ні у Кримінальному процесуальному кодексах України, а визначаються лише в підручниках, навчальних посібниках, коментарях до Кримінального кодексу України тощо. Тому адвокати, прокурори і суди всупереч обмеженню, встановленому у ст. 242 КПК України, змушені звертатися до авторитетних вчених у галузі кримінального права або до вищих закладів освіти юридичного профілю чи відповідних наукових установ з проханням висловити свою позицію з тих чи інших питань, і висновки цих вчених (закладів, установ) фактично беруться до уваги при вирішенні складних правових питань.

Оскільки закон не допускає проведення експертизи для з'ясування питань права у кримінальному провадженні, зазначені висновки готуються іноді не визнаними фахівцями з питань кримінального права, а особами, які лише мають відповідний науковий ступінь, ці висновки не визнаються висновками експертів, а фахівці, які їх складають, не викликаються до суду для надання роз'яснень і відповіді на запитання. Все це «спричиняє можливість низької якості висновків, написання в них будь-яких умовиводів на користь сторони, яка заплатила цьому фахівцю гроші тощо» [4]. Такі ризики будуть відсутні, якщо відповідні висновки складатимуть «визнані» фахівці, особливо з питань кримінально-правової кваліфікації, що взагалі є функцією сторони обвинувачення і суду.

На нашу думку, доводи авторів-розробників законопроекту № 2741 не переконливі, не ґрунтуються на положеннях чинного законодавства і законах логіки. Наприклад, не логічними і не співвідносними є авторські висновки про те, що «оскільки закон не допускає проведення експертизи з питань права у кримінальному провадженні, зазначені висновки готуються іноді не визнаними фахівцями», ніби якщо висновки готуватимуться «визнаними», то закон проведення таких експертиз допускатиме.

Доводи на користь змін також сформульовані нечітко, неоднозначно. Так, у Пояснювальній

записці є твердження, що висновки вчених «фактично беруться до уваги», а далі йдеться, що «ці висновки не визнаються висновками експертів» (через «невизнаність» фахівців) без наведення прикладів, номерів конкретних кримінальних проваджень, у яких висновки вчених бралися до уваги судом, а у яких ні, без пропозицій авторів щодо вирішення наявних колізій, пробілів, конкуренції законів, і тих, які неодмінно матимуть місце.

Обговорюючи підстави для впровадження до чинного КПК нового інституту експерта з питань права, слід погодитися з тим, що адвокати, прокурори і суди дійсно час від часу звертаються до закладів освіти юридичного профілю і авторитетних вчених щодо надання окремих консультацій або колективних висновків (думок) вчених стосовно певного складного питання. Але письмова відповідь (роз'яснення, консультація, висновок) вченого (вчених) не перетворює її на процесуальний документ – «висновок експерта» у значенні ст. 101 КПК, а зміст такого висновку вченого (вчених) за визначенням не відповідатиме ст. 102 КПК щодо змісту висновку експерта, оскільки в ньому повинно бути вказано, коли, де, ким (ім'я, освіта, спеціальність, свідоцтво про присвоєння кваліфікації судового експерта, стаж експертної роботи, посада експерта) [2], які не можуть бути зазначені (записані) з тих зрозумілих причин, що нині атестованих експертів з питань права, які б призначалися у встановлений процесуальним законом спосіб і проводили судову експертизу згідно затверджених методик, в Україні немає. І саме з цих, а не надуманих підстав, суди не визнають висновки вчених за висновки судових експертів.

Це слід сприймати як підтвердження того, що викладені у Пояснювальній записці до законопроекту № 2741 доводи авторів-розробників, є, м'яко кажучи, не дуже переконливими. До того ж, його автори мають бути свідомі того, що внесення законодавчих змін лише до одного КПК проблематику (якщо така взагалі існує) або завдання (можливо кимось поставлене) щодо впровадження нового виду судової експертизи жодним чином не вирішує.

Привертає увагу і той факт, що назва законопроекту «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо проведення експертизи з питань права» не відповідає його змісту, оскільки за змістом законопроекту № 2741 пропонується впровадити інститут судового експерта з питань права, у той час як у назві йдеться про впровадження експертизи з питань права, що не одне і теж.

Подальше вивчення законопроекту № 2741 викликає ще більше питань стосовно його мети, до змісту, використаної юридичної техніки тощо. До того ж ініціатори нововведення до КПК «щодо

проведення експертизи з питань права» не урахували, що КПК – це закон, який визначає порядок кримінального провадження в Україні (ст. 1 КПК), а законом, який визначає правові, організаційні, фінансові основи судово-експертної діяльності, в тому числі і правовий статус судового експерта, є спеціальний («базовий») Закон України «Про судову експертизу» [5].

Вказані закони мають різне соціальне призначення, виконують різні функції, регулюють різні правовідносини. Тому без внесення змін до Закону України «Про судову експертизу» (або його видання в новій редакції), без відповідних змін до низки підзаконних нормативно-правових актів сфери судової експертизи, новели про інститут експерта з питань права і експертизу у кримінальному провадженні у випадку внесення таких змін лише до КПК не «запрацюють» (залишаться «мертворожденними»). А таких змін необхідно буде внести чимало не тільки до Закону України «Про судову експертизу», якщо, звичайно, на те буде воля законодавця.

Також слід зауважити, що, пропонуючи доповнити п. 25 ч. 1 ст. 3 КПК «Визначення основних термінів Кодексу» після слів «експерт» словами «експерт з питань права», автори-розробники законопроекту не звернули увагу на низку інших законодавчих приписів, які забороняють чи в інший спосіб стоять на перешкоді запропонованим «новаціям».

По-перше, автори не взяли до уваги приписи ч. 2 ст. 3 КПК, згідно яких «інші терміни, що вживаються в цьому Кодексі, визначаються спеціальними нормами у цьому Кодексі та інших законах України». Отже, якщо у ст. 3 чинного КПК термін «експерт з питань права» відсутній, то його насамперед слід шукати в Законі України «Про судову експертизу». За його відсутності необхідно вносити до цього спеціального закону відповідні зміни, закріпити новий для галузі судової експертизи термін, а вже потім займатися його ретермінологізацією до кримінальної процесуальної галузі права, а не пропонувати нові терміни безпосередньо до КПК, створюючи правові колізії, які не можливо буде вирішити без внесення змін до «базового» Закону.

По-друге, пропонуючи доповнити п. 25 ч. 1 ст. 3 КПК «Визначення основних термінів Кодексу» після слова «експерт» словами «експерт з питань права», і тим самим визнаючи ці поняття різними, а не як ціле і частину, автори у своїх пропозиціях чомусь зупинилися, не пропонують доповнити чинний КПК ст. 243-1 або змінити ст. 243, доповнивши її назву після слова «експерта» словами «експерта з питань права», а також доповнити ст. 243 ч. 2 такого змісту:

«2. Експерт з питань права допускається до участі у справі ухвалою суду за клопотанням сторони кримінального провадження, потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, або з власної ініціативи. У тому ж порядку до матеріалів справи долучається висновок експерта з питань права, якщо експертиза була проведена на підставі договору». Також нам здається не логічним, що відповідні зміни не були запропоновані внесенням до ст.ст. 84-89, 244, 245 КПК та низки інших.

По-третє, автори-розробники не взяли до уваги закріплену у ч. 3 статті 7 Закону України «Про судову експертизу» імперативну норму, згідно якої судово-експертна діяльність, пов'язана з проведенням криміналістичних, судово-медичних і судово-психіатричних експертиз, здійснюється виключно державними спеціалізованими установами [5], а не вищими юридичними навчальними закладами, де здебільшого і працевлаштовані відомі, авторитетні, визнані фахівці в галузі права.

По-четверте, не були враховані положення ст. 2 Закону України «Про судову експертизу», згідно з якими законодавство України про судову експертизу складається із цього Закону та інших нормативно-правових актів (далі – НПА). До таких, зокрема, належать підзаконні НПА: «Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень» і «Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень» [6]; «Положення про Центральну експертно-кваліфікаційну комісію при Міністерстві юстиції України та атестацію судових експертів» [7], яке визначає завдання ЦЕКК, порядок підготовки та стажування фахівців, які мають намір отримати або підтвердити кваліфікацію судового експерта в ЦЕКК, порядок проведення атестації, видачі свідоцтва про присвоєння кваліфікації судового експерта тощо та інші нормативно-правові акти.

Вказане Положення регулює як порядок підготовки (стажування) працівників державних науково-дослідних установ судових експертиз, які мають намір отримати кваліфікацію судового експерта, так і підготовку фахівців, які не є працівниками державних спеціалізованих установ і мають намір отримати кваліфікацію судового експерта. Така підготовка здійснюється за програмою підготовки з теоретичних, організаційних і процесуальних питань судової експертизи Інститутом права та післядипломної освіти Міністерства юстиції України та НДУСЕ, які мають відповідну ліцензію на здійснення освітньої діяльності в галузі підвищення кваліфікації за програмою підготовки відповідних експертних спеціальностей.

Як бачимо, порядок підготовки і отримання свідцтва судового експерта є процедурою непростою і затратною як для державних установ, так і для фахівців, які не є працівниками державних спеціалізованих установ і мають намір отримати кваліфікацію судового експерта, оскільки за проходження підготовки (стажування) такі фахівці вносять плату до відповідних установ, розмір якої визначається відповідно до кошторису витрат. Тому необґрунтованим здається і висновок Комітету Верховної Ради України з питань бюджету, що законопроект № 2741 прямо не впливає на показники бюджетів, і що реалізація його положень може здійснюватися в межах коштів, які щорічно передбачаються в Державному бюджеті на судову владу [3].

Також сумнівною щодо її практичного втілення є пропозиція автора законопроекту № 2741 стосовно встановлення права експерта на оплату його послуг і на компенсацію витрат, пов'язаних із викликом до суду, сумнівною є і законність оплати коштами платників податків послуг експерта, прізвище якого відсутнє у Державному реєстрі атестованих судових експертів.

По-п'яте, не було враховано організаційно-правовий, в тому числі фінансовий складник практичного впровадження нового інституту судової експертизи з питань права, оскільки підготовка такого рівня судових експертів безперечно буде коштовною, потребуватиме видатків із бюджету на відповідні дослідження, опрацювання їх результатів, розроблення і затвердження нових експертних методик, положень, рекомендацій, інших нормативів. Адже у ст. 8 Закону України «Про судову експертизу» чітко прописано, що методики проведення судових експертиз (крім судово-медичних і судово-психіатричних) підлягають атестації та державній реєстрації в порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України. Тому і ці обставини мали б враховувати як автори-розробники законопроекту № 2741, так і зацікавлені в цій новачці визнані фахівці в галузі права, які завдяки своїм науковим працям, знанням, званням і практичному досвіду роботи (служби) можуть збільшити свої статки.

Викладене вище свідчить і про помилковість висновку Комітету Верховної Ради України з питань бюджету, згідно якого законопроект № 2741 не має прямого впливу на показники бюджетів, і що реалізація його положень може здійснюватися в межах коштів, які щорічно передбачаються в Державному бюджеті на судову владу [3]. Не треба бути економістом чи фінансистом, щоб зрозуміти, що кошти на наукові дослідження НДУСЕ Міністерства юстиції України, в тому числі на розроблення нових методик, мають цільове призначення і не мають відно-

шення до видатків судової влади, на які посилається Бюджетний комітет ВР України.

По-шосте, не був врахований етичний складник такої пропозиції, хоча натепер ще не відома офіційна позиція суддівської спільноти стосовно спроби законодавчо закріпити «меншовартість» українського судді порівняно з «визнаними». Невипадково в узагальнюючому висновку Головного науково-експертного управління Верховної Ради України (далі – ГНЕУ) на законопроект № 2741 звертається увага на обов'язкові вимоги до претендентів на посади суддів, які, на нашу думку, і є (і мають бути) експертами з питань права, оскільки згідно з чинним законодавством про судоустрій і статус суддів претенденти на посади повинні мати вищу юридичну освіту і стаж професійної діяльності не менше 5 років.

Тому слід погодитися з висновком ГНЕУ про відсутність доцільності у проведенні експертизи з питань права в межах кримінального провадження, віднесення експерта з питань права до учасників кримінального провадження і пропозицією, що за результатами розгляду у першому читанні законопроект доцільно відхилити.

Такий висновок експертів ГНЕУ наводить на думку, що вони, можливо, прийняли до уваги ті обставини, що подібна ініціатива, в разі її впровадження законодавцем, окрім усього іншого, потребуватиме не тільки відповідних змін до низки нормативно-правових актів, але й розв'язання складного блоку організаційно-правових, у чому числі фінансових проблем, починаючи із розроблення й затвердження питань, які ставитимуться на вирішення експертам з питань права, розроблення та атестації методик проведення експертиз з питань права, і завершуючи унормуванням змісту та форми висновку такого експерта.

Оскільки у законопроекті № 2741 пропонується встановити для експерта з питань права як обов'язковий науковий ступінь доктора юридичних наук і вчене звання професора, то Кабінету Міністрів України, відповідним міністерствам і відомствам (у випадку прийняття цього законопроекту) необхідно буде подбати про належний фаховий рівень і відповідну оплату праці тих фахівців, які будуть займатися підготовкою докторів юридичних наук, професорів до майбутньої діяльності в якості судових експертів, в тому числі їх навчанням: 1) за програмою підготовки з теоретичних, організаційних і процесуальних питань судової експертизи, 2) за програмами підготовки з відповідних експертних спеціальностей (можливо по галузях права), їх стажуванням і атестацією. Перелік проблем, які виникнуть із впровадженням інституту експерта з питань права та відповідної експертизи, можна продовжити.

Спостерігаючи актуалізацію проблематики впровадження в процесуальне законодавство України нового правового інституту експерта з питань права, полярність поглядів науковців і практиків на таку новацію, погоджуємося самі і запрошуємо колег до продовження наукової дискусії.

Висновки. З урахуванням викладеного вище, доходимо логічного висновку, що для запровадження у Кримінальному процесуальному кодексі України нового правового інституту експерта з питань права відсутні правові підстави, соціальний запит і практична необхідність, тобто, для такої новації час ще не настав.

Література

1. Михайло Шумило. Експерт з питань права: новела процесуальних кодексів, що потребує обґрунтування судовою практикою. URL: <http://sud.ua/ru/news/blog/133600-ekspert-z-pitan-prava-novela-protsestualnikh-kodeksiv-scho-potrebuye-ogranki-sudovoyu-praktikoyu> (дата звернення: 28.05.2020).
2. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. *Офіційний вісник України*. 2012. № 37. С. 11. Ст. 1370.
3. Проект Закону Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо проведення експертизи з питань права: від 15.01.2020 № 2741. URL: <https://rada.gov.ua/news/zp> (дата звернення: 28.05.2020).
4. Фріс І.П. Пояснювальна записка до проекту Закону про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо проведення експертизи з питань права. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67887. (дата звернення: 28.05.2020).
5. Про судову експертизу : Закон України від 25 лютого 1994 року № 4038-XII (зі змін. і доп.). *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1994. № 28. Ст. 232.
6. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, затв. наказом М-ва юстиції України від 08.10.1998 № 53/5 (у ред. наказу від 26.12.2012 № 1950/5). *Офіційний вісник України*, 2013. № 3. Ст. 91.
7. Положення про Центральну експертно-кваліфікаційну комісію при Міністерстві юстиції України та атестацію судових експертів, затв. наказом М-ва юстиції України від 03.03.2015 № 301/5 (в ред. наказу від 03.02.2020 № 337/5). *Офіційний вісник України*, 2015, № 17. Ст. 278.

References

1. Mykhailo Shumylo. Legal expert: a novelty of procedural codes that requires cutting by judicial practice. URL: <http://sud.ua/ru/news/blog/133600-ekspert-z-pitan-prava-novela-protsestualnikh-kodeksiv-scho-potrebuye-ogranki-sudovoyu-praktikoyu> (request date: 28.05.2020).
2. The Criminal Procedure Code of Ukraine: Law of Ukraine dated 13.04.2012 № 4651-VI. *The official bulletin of Ukraine*, 2012. № 37. P. 11. Article 1370.
3. The Draft Law on amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine and the Code of Ukraine on administrative offenses regarding the examination of legal issues dated 01.15.2020, № 2741. URL: <https://rada.gov.ua/news/zp> (request date: 28.05.2020).
4. Fris I.P. Explanatory note to the Draft Law on amendments to the Criminal Procedure Code of Ukraine and the Code of Ukraine on administrative offenses regarding the examination of legal issues. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67887 (request date 28.05.2020).
5. On forensic expertise: Law of Ukraine of February 25, 1994, № 4038-XII (as amended and supplemented). *Journal of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 1994, № 28. Article 232.
6. Instructions on the appointment and conduct of forensic examinations and expert studies: approved by order of the Ministry of Justice of Ukraine dated 08.10.1998 № 53/5 (as amended by order dated 12.26.2012, № 1950/5). *The official bulletin of Ukraine*. 2013. № 3. Article 91.
7. Regulation on the Central Expert Qualification Commission under the Ministry of Justice of Ukraine and certification of forensic experts: approved by order of the Ministry of Justice of Ukraine dated 03.03.2015 № 301/5 (as amended by order dated 03.02.2020 № 337/5). *The official bulletin of Ukraine*. 2015, № 17. Article 278.